

Nr 136.

Uppläst och godkänd hos Första kammaren den 20 maj 1911.
— — — — Andra kammaren den 20 maj 1911.

Riksdagens skrifvelse till Konungen angående åvägbringande af utredning huru vården af rikets fornsaker bäst bör ordnas.

[Första kammarens tillfälliga utskotts (nr 2) utlåtande nr 11.]
[Andra kammarens tillfälliga utskotts (nr 1) utlåtande nr 12.]

Till Konungen.

Uti särskilda inom Riksdagen väckta motioner har framställning gjorts om att en utredning genom Eders Kungl. Maj:ts försorg måtte komma till stånd rörande huru vården af vårt lands fornsaker bäst bör ordnas för att motsvara sitt ändamål.

Nu gällande föreskrifter om vården af rikets fornsaker innehållas, enligt hvad Riksdagen kunnat inhämta, i kyrkolagens kap. 26 § 6 — som aldrig blifvit till någon del uttryckligen upphäfd — kungl. förordningen den 29 november 1867 angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande med däri genom kungl. kungörelserna den 30 maj 1873 och den 21 april 1886 gjorda ändringar, kungl. förordningen den 30 maj 1873 angående nedgrafven skatt, bottenfynd m. m., äfvensom stadgarna för vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, instruktionen för riksantikvarien och nämnda akademis tjänstemän samt reglementet rörande vården af de under akademiens inseende ställda samlingarna.

I likhet med motionärerna anser Riksdagen, att förordningen den 29 november 1867, den s. k. fornminnesförordningen, i väsentliga delar icke längre motsvarar tidens kraf och därför är i behof af omarbetning.

Nyssberörda förordning synes hafva sin väsentligaste brist i det sätt, på hvilket den sörjer för de kyrkliga antikviteters bevarande. En verklig fara för förskingring af dessa konst saker föreligger nämligen för närvarande, ity att den förköpsrätt, som Kungl. Maj:t i förordningen förbehållit sig, lätt kan blifva af mycket liten effekt till följd af de till ytterlighet uppjagade prisen på kyrkliga konst saker från medeltiden och renässansen, hvarigenom de kommunala myndigheterna utsättas för svåra frestelser.

Enligt hvad till Riksdagens kännedom kommit, läser frågan om undanröjande af faran för dessa antikviteters förskingring liksom äfven af de olägenheter, som äro förbundna med det för närvarande i stor skala bedrifna systemet att i muséer eller offentliga samlingar deponera kyrkorna tillhöriga konstskatter, redan vara föremål för Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet genom en af Eders Kungl. Maj:ts vitterhets-, historie- och antikvitetsakademi i januari månad innevarande år gjord underdånig framställning, däruti akademien hemställt, att fornminnesförordningen måtte så ändras, att kyrkliga antikviteter ej finge »till enskilda personer, inhemska eller utländska samlingar aflåtas, utan att Eders Kungl. Maj:t, där särskilda omständigheter sådant föranleda, därtill gifvit tillstånd», men däremot finge af vederbörande församling, om vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien det medgifvit, i svensk offentlig samling deponeras med villkor, att de till församlingen vid anfordran återställdes.

I motionerna har vidare påpekats, att rörande en särskild grupp af kyrkornas tillhörigheter, klockorna, hvilka ofta äro af det allra största antikvariska, konstnärliga och vetenskapliga intresse, nyssberörda förordning icke ens stadgar rätt för Kungl. Maj:t ett hindra deras omgjutning genom att till deras värde inlösa dem. Enligt hvad Riksdagen inhämtat, lära nu gällande föreskrifter om omgjutning af ringklockor och därmed förenad anmälningsskyldighet i praxis i allmänhet tillämpas så, att anmälan om alla till omsmältning bestämda klockor göres till vitterhets- historie- och antikvitetsakademien, således äfven då de ej äro försedda med inskrifter eller bilder af ovanlig beskaffenhet. I en blifvande ny fornminnesförordning synes emellertid anmälningsskyldigheten med afseende å till omsmältning bestämda ringklockor böra utvidgas så, att den i enlighet med ofvannämnda praxis kommer att omfatta alla sådana ringklockor. Likaledes torde stadgande böra inflyta i fornminnesförordningen angående rätt för staten att i hvarje fall inlösa dylik klocka.

I fråga om anmälningssättet beträffande fornfynd och fornlämningar anser Riksdagen att, i samband med omarbetning af fornminnesförordningen, lämpligen bör stadgas, att kronobetjäningen skall direkt insända dylik anmälan till vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes mellanhand därigenom undvikas. Det synes dock jämväl böra stå hittare öppet att direkt göra anmälan till nämnda akademi eller till riksantikvarien, men i så fall bör, till kontroll öfver att anmälan verkligen göres, det åligga hittaren att genast om dylik anmälan underrätta närmaste kronobetjänt, som det torde tillkomma att befordra meddelandet härom till akademien eller riksantikvarien.

Vidare synes, ehuru, enligt hvad Riksdagen inhämtat, gällande föreskrift i fornminnesförordningen, att för guld- och silfverfynd hittaren skall vid inlösen erhålla fulla metallvärdet med $\frac{1}{8}$ förhöjning, i praxis tolkats så att hittaren skall bekomma minst $\frac{1}{8}$ öfver metallvärdet, uti en ny fornminnesförordning uttryckligt stadgande i sådant hänseende böra inflyta.

Motionärerna hafva jämväl ifrågasatt lämpligheten *dels* af att på ett museum, statens historiska i Stockholm, koncentrera alla gräfningsfynd, i stället för att, såsom förhållandet exempelvis vore i Norge, uppdelat landet i arkeologiska intressesfärer, *dels ock* af att chefskapet för statens historiska museum fortfarande vore förenadt med riksantikvariefattningen. Detta är emellertid en fråga af stor räckvidd, hvilket bäst torde framgå däraf att, under det vid fornminnesförordningens tillkomst år 1867 i vårt land knappast fanns något annat museum af ifrågavarande art att tala om än statens historiska museum, sedan dess med anlitande hufvudsakligen af den enskilda offervilligheten uppvuxit ett stort antal museer, bland hvilka främst märkas nordiska museet i Stockholm, kulturhistoriska museet i Lund och museet i Göteborg, hvilka tre museers samlingar uppgifvits representera ett sammanlagdt värde af omkring åtta miljoner kronor. Dessutom skola i vårt land finnas 38 mindre museer, hvilka med hus och samlingar lära anses hafva ett värde af omkring fem miljoner kronor, värdet af kyrkliga depositioner icke inräknadt. Riksdagen anser sig emellertid icke böra inlåta sig på något som helst bedömande af frågan, huruvida och på hvad sätt en sådan organisation, som här antydts, bör komma till stånd, utan synes densamma böra bero på en närmare undersökning genom Eders Kungl. Maj:ts försorg.

Äfven de i gällande fornminnesförordning upptagna föreskrifter om fasta fornlämningar torde vara i behof af ändring i så måtto att ersättning bör beredas den, som i god tro förvärfvat mark, å hvilken fornlämning finnes, för förlust, som tillskyndats honom genom af vederbörande myndig-

het för fornlämnings skyddande utfärdadt förbud mot bearbetande af sådan mark.

Såsom af det ofvan anförda torde framgå, äro, enligt Riksdagens mening, ändrade bestämmelser rörande värden af våra fornminnen i åtskilliga hänseenden af verkligt behof påkallade. Omförmälda ändringar i fornminnesförordningen beträffande kyrkliga antikviteters bevarande, hvarom vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien gjort framställning hos Eders Kungl. Maj:t, synas Riksdagen till och med vara af den brådskande beskaffenhet, att deras utfärdande i administrativ väg, så fort ske kan, är önskvärdt. Beträffande ordnandet af fornminnesvärden i öfrigt anser Riksdagen närmare utredning om härutinnan påkallade åtgärder först vara erforderlig.

På grund häraf får Riksdagen anhålla, det täcktes Eders Kungl. Maj:t låta utreda, huru värden af rikets fornsaker bör för att motsvara sitt ändamål bäst ordnas, samt, i den mån Riksdagens medverkan härför erfordras, för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill en sådan utredning kan föranleda.

Stockholm den 20 maj 1911.

Med undersätlig vördnad.